

บทคัดย่อ

ลวดลายกับการกำหนดอายุโหลายคราม สมัยราชวงศ์หยวนที่พบในประเทศไทย

ถึงแม้เครื่องถ้วยลายครามสมัยราชวงศ์ที่พบในประเทศไทยจะมีอยู่เพียงไม่กี่ใบ แต่เครื่องถ้วยเหล่านี้มีความสำคัญต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และโบราณคดี ดังนั้นการกำหนดอายุเครื่องถ้วยเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจมองข้ามได้

นักวิชาการได้กำหนดอายุเครื่องลายครามจำนวนหนึ่งซึ่งพบที่วัดมหาธาตุ ป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน และวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย ไว้ในช่วงสมัยราชวงศ์หยวน ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาลวดลายต่างๆบนเครื่องถ้วยเหล่านั้นพบว่าเครื่องถ้วยส่วนหนึ่งสามารถกำหนดอายุไว้ในสมัยราชวงศ์หยวน ได้แก่ เครื่องถ้วยจากป้อมเพชร เวียงท่ากาน วัดพระพายหลวง และไหทรงกลมจากวัดพระธาตุหริภุญชัย ส่วนไหจากวัดมหาธาตุ และไหทรงแปดเหลี่ยมจากวัดพระธาตุหริภุญชัยควรกำหนดอายุในสมัยราชวงศ์หมิง

Abstract

Motif Studies Dating Blue-and-White Yuan Porcelain Found in Thailand

Though limited blue-and-white porcelain from the Yuan dynasty has been found in Thailand, it is still considered significant within the fields of history, art history and archaeology. Thus, definitive porcelain dating shouldn't be neglected.

Scholars have previously consigned much blue-and-white porcelain to the Yuan dynasty. Examples are pieces from: Mahathat Temple and Pom Pet in Ayutthaya, Vieng Thagan in Chiangmai, Haripunchai Temple in Lampoon, and Prapailuang Temple in Sukhothai. After studying the porcelain motifs, the author discovered that porcelain from Pom Pet, Vieng Thagan, Prapailuang Temple and the circular piece from Haripunchai Temple can indeed be dated to the Yuan dynasty. However, the porcelain from Mahathat temple and the octagonal piece from Haripunchai Temple cannot be earlier than the Ming dynasty.

ลวดลายกับการกำหนดอายุโหลายคราม สมัยราชวงศ์หยวนที่พบในประเทศไทย

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช*

เครื่องถ้วยจีน คือโบราณวัตถุจากภายนอกที่พบบ่อยครั้งในแหล่งโบราณคดี
ไทย อันแสดงให้เห็นถึงการติดต่อระหว่างกลุ่มคนในพื้นที่ดังกล่าวและจีนที่มีมาช้านาน
อนึ่งเนื่องจากเครื่องถ้วยเหล่านี้สามารถกำหนดอายุได้อย่างแน่ชัด จึงทำให้นัก
โบราณคดีและนักวิชาการใช้เป็นหลักฐานในการกำหนดอายุชั้นดิน และโบราณสถาน
หลายแห่ง ทั้งนี้การกำหนดอายุเครื่องถ้วย ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบหลายประการ
อาทิ เนื้อดิน รูปทรงภาชนะ หน้าเคลือบ และลวดลาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาลวดลายบน
เครื่องถ้วยคือเครื่องมือสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ใช้ในการบอกยุคสมัยของ
เครื่องถ้วยแต่ละชิ้น

---

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

นักวิชาการได้กำหนดอายุโหลายครามกลุ่มหนึ่งที่พบในแหล่งโบราณคดีไทยไว้ในสมัยราชวงศ์หยวน (พ.ศ. 1823 – 1911) อันได้แก่ไหแปดเหลี่ยมจากวัดมหาธาตุ และไหทรงกลมจากป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 1, 2) ไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพที่ 3) ไหทรงกลม และทรงแปดเหลี่ยมจากวัดพระธาตุศรีบุญชัย จังหวัดลำพูน (ภาพที่ 4, 5) ไหทรงกลมจากกรุวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย (ภาพที่ 6)¹ อย่างไรก็ตามถึงแม้เคยมีการกำหนดอายุไว้แล้ว แต่กลับไม่เคยมีการกล่าวอย่างชัดเจนว่าองค์ประกอบใดบ้างบนเครื่องถ้วยกลุ่มนี้ที่สามารถบ่งชี้ยุคสมัยได้ จนอาจทำให้เกิดข้อสงสัยกับข้อสันนิษฐานที่ผ่านมา ทั้งนี้ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า การศึกษาลวดลายคือวิธีการสำคัญในการกำหนดยุคสมัย ดังนั้นบทความนี้จึงขอใช้เครื่องมือดังกล่าวเพื่อกำหนดอายุโหลายครามกลุ่มนี้

ภาพที่ 1 ไหแปดเหลี่ยม วัดมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹ นอกจากนี้ในโบราณสถานหมายเลข 1 ยังค้นพบเศษภาชนะลายครามอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีนักวิชาการได้สันนิษฐานรูปทรงของภาชนะลายครามเหล่านี้. งานวิจัยดังกล่าวดูใน โก มู่โก, "การศึกษาภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์รายของโบราณสถาน ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย," *ดำรงวิชาการ* 8, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2552) : 3.

ภาพที่ 2 ไหทรงกลมจากป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : ปวีรรต ธรรมาปริชากร, "การใช้เครื่องถ้วยจีนและเครื่องถ้วยเวียดนามในการกำหนดอายุหลักฐานทางโบราณคดีและศิลปะ: กรณีศึกษาลวดปูนปั้นประดับบนโบราณสถานในประเทศไทยระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-24," ภาพที่ 87.

ภาพที่ 3 ไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : รศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์

ภาพที่ 4 ไหทรงกลม วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน
ที่มา : ณีฎฐวิภัทร จันทวิช, เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย, รูปที่ 3.214.

ภาพที่ 5 ไหทรงแปดเหลี่ยม
วัดพระธาตุศรีบุญชัย จังหวัดลำพูน
ที่มา : อนุรักษ์ภัทร จันทวิช, เครื่องถ้วยจีนที่พบ
จากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย,
รูปที่ 3.213.

ภาพที่ 6 ไหทรงกลม วัดพระพายหลวง
จังหวัดสุโขทัย
ที่มา : รศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์

ลายดอกบัวก้านขด

ลายดอกบัวบนเครื่องถ้วยจีนสามารถแบ่งได้สองประเภท ประเภทแรกคือเขียนภาพกอบัวตามแบบธรรมชาติ แบบที่สองคือการเขียนแบบลายดอกบัวประดิษฐ์โดยจัดเป็นลายก้านขด และเขียนใบไม้ปลายแหลมขอบหยักแทนใบบัวแบบธรรมชาติ (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ภาพลายดอกบัวบนเครื่องลายครามสมัยราชวงศ์หยวน
ที่มา : 宁志超 《中国早期青花瓷史鉴》, 图1-148A。

สำหรับใบไม้ประกอบลายดอกบัวก้านขดแบบประดิษฐ์ โคนใบเขียนเป็นรูปโค้งคล้ายตัวอักษรซีหันหลังชนกัน เหนือขึ้นไปขีดแถบปลายแหลมข้างละหนึ่งถึงสองแฉก ถัดขึ้นไปเป็นปลายใบ การเขียนลักษณะใบประกอบดังกล่าวนิยมมากในสมัยราชวงศ์หยวน (ภาพที่ 7) และยังปรากฏอยู่บ้างในสมัยราชวงศ์หมิงตอนต้นคือราวรัชสมัยของจักรพรรดิหย่งเล่อ (พ.ศ. 1368 – 1968) (ภาพที่ 8) ลักษณะลายแบบนี้ได้พบที่ไหกลมจากรูวัดพระพายหลวง (ภาพที่ 6) และจากเวียงท่ากาน (ภาพที่ 9) ดังนั้นจากการพิจารณาลายใบไม้ที่พบอาจกำหนดเครื่องถ้วยทั้งสองใบไว้ในช่วงราชวงศ์หยวน – ราชวงศ์หมิงตอนต้น

ภาพที่ 8 ลายกลีบบัวบนเครื่องถ้วย สมัยราชวงศ์หมิง

ที่มา : 宁志超《中国早期青花瓷史鉴》·图2-55A。

ภาพที่ 9 ลายใบไม้บนเครื่องถ้วยลายครามจากเวียงท่ากาน

ที่มา : รัตกิติชัย สายสิงห์

ลายดอกโบตั๋น

ลายดอกโบตั๋นเป็นที่นิยมในงานประดับประเภทต่างๆ ของจีนเช่น ลายผ้าปัก งานประดับสถาปัตยกรรม สำหรับไหลลายครามที่ปรากฏลายดอกโบตั๋นได้แก่ไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน วัดพระธาตุหริภุญชัย และวัดพระพายหลวง (ภาพที่ 3, 4, 6)

เอกลักษณ์ดอกโบตั๋นในสมัยราชวงศ์หยวนคือการวาดกลีบซ้อนขึ้นไปหลายๆ ชั้น แต่ละกลีบมีการเขียนเส้นขนานที่โคนกลีบเพื่อแสดงความมีมิติ² นอกจากนี้ใบไม้ที่ประกอบตัวดอกนั้นมักมีขนาดใหญ่ (ภาพที่ 10) ถึงแม้ว่าการเขียนภาพดอกโบตั๋นซ้อนขึ้นไปหลายกลีบยังปรากฏในสมัยราชวงศ์หมิง แต่การขีดเส้นขนานที่โคนกลีบก็ไม่ปรากฏในสมัยดังกล่าว อีกทั้งตัวดอก และใบไม้ประกอบก็มีขนาดเล็กลงด้วย(ภาพที่ 11) สำหรับลายดอกโบตั๋นที่พบบนไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน และวัดพระธาตุหริภุญชัยมีการเขียนกลีบดอกซ้อนกันหลายชั้น ขีดเส้นขนานที่โคนกลีบ และใบไม้มีขนาดใหญ่อันแสดงให้เห็นถึงลักษณะของเครื่องถ้วยในสมัยราชวงศ์หยวนอย่างชัดเจน (ภาพที่ 3, 4)

ภาพที่ 10 ลายดอกโบตั๋นจากเครื่องลายคราม สมัยราชวงศ์หยวน

ที่มา : John Alexander Pope, *Chinese Porcelains From the Ardebil Shrine*, Pl.26.

ภาพที่ 11 ลายดอกโบตั๋นบนเครื่องถ้วยสมัยพระเจ้าหงู่ราชวงศ์หมิง

ที่มา : 高阿申《明洪武青花瓷的呈色研究》, 图9.

² John Carswell, *Blue and White: Chinese Porcelain Around the World*, (London: British Museum Press, 2000) , P.39.

ส่วนลายดอกโบตันบนเครื่องถ้วยจากกรุวัดพระพายหลวงนั้น (ภาพที่ 6) ถึงแม้บนกลีบดอกไม่มีการขีดเส้นขนานที่โคนกลีบ แต่อาจสังเกตได้ว่าบางครั้งลายดอกโบตันสมัยราชวงศ์หยวนก็ไม่ปรากฏเส้นขนานดังกล่าว³ นอกจากนี้การเขียนกลีบดอกและใบขนาดใหญ่ยังบ่งบอกถึงลักษณะของราชวงศ์หยวน อันตรงข้ามกับการเขียนกลีบดอกโบตัน และใบของช่างในสมัยราชวงศ์หมิงที่มีขนาดเล็กเพรียว

ลายกลีบบัว

ช่างสมัยราชวงศ์หยวนนิยมเขียนลาย กลีบบัวที่บริเวณเชิง ไหล่ และฝาของภาชนะ ทั้งนี้ได้จากวัดมหาธาตุ (ภาพที่ 1) เวียงท่ากาน (ภาพที่ 3) วัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 4, 5) และวัดพระพายหลวง (ภาพที่ 6) มีการประดับลวดลายดังกล่าว

ลักษณะเด่นของลายกลีบบัวในสมัยราชวงศ์หยวนคือ กลีบมีเค้าโครงทรงสี่เหลี่ยม ปลายกลีบไม่โค้งมน แต่กลีบมีการเว้นช่องไฟ⁴ นอกจากนี้ช่างนิยมเขียนเส้นนอกรอบภาชนะเหนือลายกลีบบัวเชิงเพื่อคั่นลายดังกล่าว และลวดลายด้านบน (ภาพที่ 12) การเขียนลายกลีบบัวเช่นนี้ยังสืบเนื่องมาถึงสมัยราชวงศ์หมิง ทั้งนี้อาจสังเกตได้ว่าลายกลีบบัวจากไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน (ภาพที่ 3) วัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 4) วัดพระพายหลวง (ภาพที่ 6) มีลักษณะร่วมกันคือกลีบบัวมีเค้าโครงทรงสี่เหลี่ยม แต่กลีบมีการเว้นช่องไฟอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีเขียนแถบลายเส้นนอกรันคั่นลายกลีบบัวเชิงเพื่อคั่นลายด้านล่างและด้านบน ดังนั้นจึงอาจกำหนดอายุเครื่องถ้วยทั้งสามใบในช่วงราชวงศ์หยวน - หมิง

³ดูตัวอย่างใน 宁志超《中国早期青花瓷史鉴》，上海三联书店，2008年，图1-155A、图1-156b。

⁴董淑军《漫话洪武青花瓷》，《收藏家》，2007年，第12期，第63页。

ภาพที่ 12 ลายกลีบบัวบนไหลายครามสมัยราชวงศ์หยวน
ที่มา : 宁志超 《中国早期青花瓷史鉴》, 图1-162A。

อาจสังเกตได้ว่าช่างจีนนิยมเขียนลวดลายไว้ภายในกลีบบัวด้วยโดยอาจเขียนเป็นลายเมฆ พันธุ์พฤกษา หรือสัญลักษณ์มงคล ทั้งนี้สำหรับการเขียนสัญลักษณ์มงคลในลายกลีบบัวนั้น อาจพอสันนิษฐานถึงช่วงเวลาที่เริ่มความนิยมได้ เนื่องจากเครื่องถ้วยที่มีการประดับกลีบบัวลักษณะดังกล่าวหลายใบปรากฏจารึกบอกปีที่ผลิตด้วยโดยจารึกที่พบอยู่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19⁵ ดังนั้นอาจพอสันนิษฐานได้ว่าไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน (ภาพที่ 3) และจากวัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 4) ไม่เก่าไปกว่าช่วงเวลาดังกล่าวด้วย

ลายกลีบบัวบนไหแปดเหลี่ยมจากวัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 5) และวัดมหาธาตุพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 1) มีลักษณะต่างไปจากไหทั้งสามใบที่กล่าวมาข้างต้น โดยไหทั้งสองไม่มีเส้นแบ่งระหว่างลายกลีบบัวที่เชิงภาชนะ และลวดลายทางด้านบน นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าลายกลีบบัวเชิงบนไหจากกรุวัดมหาธาตุไม่มีการเว้นช่องไฟ การจัดองค์ประกอบลวดลายที่กล่าวมาข้างต้นนี้เพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์หมิง (ภาพที่ 11)

สำหรับไหทรงแปดเหลี่ยมจากวัดพระธาตุหริภุญชัยนั้น อาจสังเกตได้ว่าที่คอภาชนะมีลักษณะเป็นกลีบบัวยาว แล้วช่างทำลวดบัวแบ่งกลีบบัวออกเป็นสองส่วน (ภาพที่ 5) การแบ่งกลีบบัวลักษณะดังกล่าวเริ่มนิยมในสมัยจักรพรรดิหงอู่ สมัยราชวงศ์หมิง (ภาพที่ 13)

⁵ เช่นเครื่องลายครามบางชิ้นมีจารึกว่าสร้างในปีพ.ศ. 1889 宁志超 《中国早期青花瓷史鉴》, 图1-162A。

ภาพที่ 13 ลายบัวบนเชิงภาชนะสมัยพระเจ้าหงู่ ราชวงศ์หมิง
ที่มา : 高阿申《明洪武青花瓷的呈色研究》, 图6.

สัญลักษณ์มงคล 8 ประการ

ลายกลีบบัวบนไหทั้งสองใบจากวัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 4, 5) และจากเวียงท่ากาน (ภาพที่ 3) เขียนภาพสัญลักษณ์มงคลอยู่ภายในลายกลีบบัว แต่เนื่องจากไหทั้งสองใบจากวัดพระธาตุหริภุญชัยหายไปเมื่อ พ.ศ. 2508⁶ จึงไม่สามารถกล่าวถึงในรายละเอียดได้ ดังนั้นจะกล่าวถึงแต่ไหจากเวียงท่ากานเท่านั้น ทั้งนี้สัญลักษณ์มงคลปรากฏในลายกลีบบัวที่เชิง และคอภาชนะ โดยมีทั้งหมด 7 แบบ ได้แก่ กระจก นอแรด ไช่มุก เห็ดหลังจ้อ ม้วนหนังสือ แถ่งเงิน และหอยสังข์ (ภาพที่ 14)

สัญลักษณ์เหล่านี้อยู่ในกลุ่มที่เรียกว่าสัญลักษณ์มงคลแปดประการซึ่งในภาษาจีนเรียกว่า ปาเป่า หรือ ปาจี้เสียง (八宝/八吉祥) ซึ่งมีทั้งหมดสามกลุ่ม กลุ่มแรกมาจากสัญลักษณ์พระพุทธศาสนา ได้แก่ ธรรมจักร หอยสังข์ ร่ม ฉัตร ดอกบัว ปลา แจกัน และปมเชือก⁷ กลุ่มที่สองมาจากสิ่งของประจำกายของเทพทั้งแปดหรือปาเซียน (八仙) ในลัทธิเต๋าได้แก่กลอง ดาบ กระเช้าดอกไม้ น้ำเต้า พัด ขลุ่ย แผ่นหยินหยาง ดอกบัว⁸ และกลุ่มสุดท้ายประกอบด้วยภาพของมีค่าซึ่งมีหลายประเภทอาทิ เงินโบราณ เมฆ มงคัล ไบกล้วย ภาชนะแก้ว ไช่มุก นอแรด เงินโบราณ หนังสือ ม้วนภาพ ใบไม้แดง แถ่งเงิน ซึ่งกลุ่มหลังนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับช่างเลือกสรรและนำมาจัดรวมกัน⁹

⁶ ภัฏฐภัทร จันทวิช, เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2537)

⁷ 古亭书屋《中国吉祥图案》, 台北: 众文图书, 第254页。

⁸ 同上, 第255页。C.A.S. Williams, *Chinese Symbolism and Art Motifs*, (Singapore: Tuttle Publishing, 2006), 169.

⁹ 同上, 第255页。

ภาพที่ 14 ลายสัญลักษณ์มงคลในกليبบัว จากเครื่องลายครามเวียงท่ากาน
ที่มา : รศ.ดร.ศักดิชัย สายสิงห์

ช่างสมัยราชวงศ์หยวนนิยมประดับสัญลักษณ์มงคลแปดประการไว้ในช่อกลิปบัว โดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ทั้งนี้มักนำภาพหอยสังข์ซึ่งมาจากสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนามาประดับร่วมกับสัญลักษณ์มงคลแปดประการกลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้ อาจสังเกตได้ว่ารูปทรงของสัญลักษณ์มงคลเหล่านี้มักใช้เส้นและรูปทรงที่ไม่ประณีต (ภาพที่ 15) ลักษณะเช่นนี้ปรากฏบนเครื่องถ้วยจากเวียงท่ากานด้วย (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 15 เครื่องลายครามสมัยราชวงศ์หยวน
ที่มา : John Carswell, *Blue and White* , Fig.8a.)

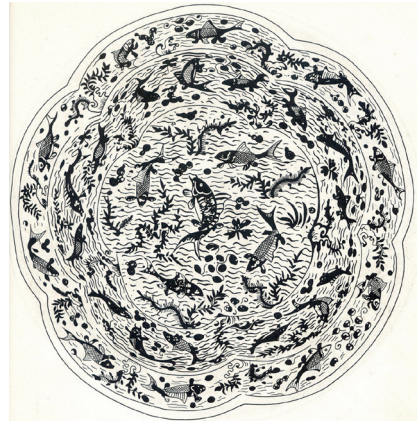
ภาพปลา

โหลายครามที่พบบริเวณป้อมเพชร (ภาพที่ 2) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นโหลายครามเพียงใบเดียวที่ปรากฏการเขียนลายปลาท่ามกลางพีชน้ำ ทั้งนี้การเขียนภาพปลาประดับเครื่องถ้วยในลักษณะดังกล่าวมีมาก่อนสมัยราชวงศ์หยวนแล้ว¹⁰

ถึงแม้ภาพปลาว่ายท่ามกลางพีชน้ำจะนิยมต่อมาในสมัยหลัง แต่เห็นได้ว่าการจัดวางองค์ประกอบภาพมีความแตกต่างกัน ในสมัยราชวงศ์หยวนนั้นภาพปลานิยมจัดวางองค์ประกอบภาพเต็มพื้นที่ (ภาพที่ 16) แต่ในสมัยราชวงศ์หมิงนั้นแต่ละองค์ประกอบเช่นปลา และพีชน้ำมีขนาดเล็กลงเป็นอย่างมาก (ภาพที่ 17) ทั้งนี้สำหรับไหที่ได้จากป้อมเพชรนั้น ภาพปลา และพีชน้ำมีขนาดใหญ่ทำให้เต็มพื้นที่ภาชนะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโหลายครามชิ้นนี้น่าจะทำขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวน

ภาพที่ 16 ภาพปลานบนเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หยวน
ที่มา : 李春芳《中国纹饰》，第381页。

ภาพที่ 17 ภาพปลานบนเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หมิง
ที่มา : 李春芳《中国纹饰》，第385页。

¹⁰ ดูตัวอย่างภาพปลาว่ายน้ำบนเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถังใน 李春芳《中国纹饰》，台北：北南天书局发行，1987年，第376页。

สรุป

จากการศึกษาลวดลายบางประเภทที่ปรากฏบนเครื่องลายครามในสมัยราชวงศ์หยวน ทำให้สามารถได้ข้อสรุปเกี่ยวกับไหลลายครามกลุ่มที่นักวิชาการกำหนดอายุในสมัยราชวงศ์หยวนได้ดังนี้

ไหแปดเหลี่ยมจากวัดมหาธาตุ (ภาพที่ 1) แต่เดิมนักวิชาการกำหนดอายุเครื่องถ้วยดังกล่าวไว้ในสมัยราชวงศ์หยวน แต่จากการศึกษาใหม่พบว่า เครื่องถ้วยจากวัดมหาธาตุมีลักษณะบางประการที่ปรากฏในเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หมิงคือ ไม่มีการเขียนเส้นกั้นระหว่างแถวกลีบบัวที่เชิงภาชนะ และลายด้านบน ซึ่งปรากฏครั้งแรกในสมัยจักรพรรดิหู่ จักรพรรดิพระองค์แรกของราชวงศ์หมิง การกำหนดอายุเช่นนี้ไม่ขัดกับหลักฐานเอกสารที่กล่าวถึงการสร้างปรางคิในปีพ.ศ.1917¹¹ ซึ่งปีดังกล่าวนั้นเป็นปีที่หกของราชวงศ์หมิง

ไหทรงกลมจากป้อมเพชร (ภาพที่ 2) ลวดลายที่ใช้กำหนดอายุได้คือภาพปลาที่ปรากฏบนกลางภาชนะ ซึ่งการจัดวางลายที่ค่อนข้างเต็มแน่นพื้นที่ทำให้สามารถกำหนดอายุเครื่องถ้วยไว้ในสมัยราชวงศ์หยวน

ไหทรงกลมจากเวียงท่ากาน (ภาพที่ 3) ลายใบไม้ประกอบลายดอกบัวก้านขดแสดงให้เห็นว่า เครื่องถ้วยชิ้นนี้น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงราชวงศ์หยวน - หมิงตอนต้น อย่างไรก็ตามลักษณะหลายประการชี้ให้เห็นว่าไหลลายครามจากเวียงท่ากานควรทำขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวนคือ การวาดดอกโบตันที่มีการขีดเส้นขนานที่โคนกลีบ ดอกและใบมีขนาดใหญ่ การเขียนลายเครื่องมรดกด้วยเส้นและรูปทรงที่ไม่ประณีต และการใช้หอยสังข์แทรกเข้าไปในกลุ่มสัญลักษณ์มงคล ลักษณะเหล่านี้ไม่นิยมทำในสมัยราชวงศ์หมิง

ไหทรงกลมจากวัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 4) เราอาจกำหนดอายุไหทรงกลมใบนี้ในสมัยราชวงศ์หยวนได้ด้วยเหตุผลเดียวกับการกำหนดอายุเครื่องลายครามจากเวียงท่ากานคือลักษณะการเขียนลายดอกโบตันอันประกอบด้วยเส้นขนานที่โคนกลีบ และการเขียนตัวดอกและใบขนาดใหญ่จนทำให้ดูพื้นที่เต็มแน่น

¹¹กรมศิลปากร, "พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," คำให้การของชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพงศาวดารเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2515), หน้า 444.

ไทรทรงแปดเหลี่ยมจากวัดพระธาตุหริภุญชัย (ภาพที่ 5) ลวดลายที่น่าสนใจคือลายกลีบบัวเชิงพานะที่ปลายมนและไม่มีเส้นแบ่งลายกลีบบัว และลวดลายต้นบน ส่วนลายกลีบบัวที่คอกพานะยาวและมีลวดบัวคาด ลักษณะลวดลายและการจัดองค์ประกอบเช่นนี้เริ่มปรากฏในสมัยราชวงศ์หมิง ดังนั้นจึงสันนิษฐานได้ว่าเครื่องถ้วยชิ้นนี้น่าจะเก่าไปไม่ถึงราชวงศ์หยวนดังที่เคยกำหนดอายุกัน

ไทรทรงกลมจากวัดพระพายหลวง (ภาพที่ 6) ลวดลายที่ช่วยกำหนดอายุเครื่องถ้วยชิ้นนี้คือ ลายดอกโบตันก้านขดซึ่งตัวดอก และใบมีขนาดใหญ่เต็มพื้นที่ อันเป็นลักษณะเด่นของสมัยราชวงศ์หยวน เพราะในราชวงศ์หมิงนั้น ลายดอกกล่าวมีขนาดเล็ก เปรี้ยว

การศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การศึกษาลวดลายเพื่อกำหนดอายุสมัยของเครื่องถ้วยเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เพราะลวดลายบนเครื่องถ้วยจีนมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ลายบางประการเป็นที่นิยมติดต่อกันมาหลายยุค แต่ช่วงมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางอย่างจนกลายเป็นลักษณะเด่นของยุคสมัย ซึ่งสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักวิชาการได้ใช้ในการกำหนดอายุเครื่องถ้วยเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน ในอนาคตจึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาลวดลายบนเครื่องถ้วยจีนที่พบในประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การกำหนดอายุที่แน่ชัดยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

โก มู่โก. “การศึกษาภาชนะดินเผาที่ขุดพบจากภายในกรุเจดีย์รายของโบราณสถานภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย.”

ตำรงวิชาการ 8, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2552), หน้า 3 - 16.

กรมศิลปากร. คำให้การของชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพงศาวดารเก่า

ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2515

ณัฐรุภัท จันทวิช. เครื่องถ้วยเงินที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2537.

ปวิวรรต ธรรมาปรีชากร. “การใช้เครื่องถ้วยเงินและเครื่องถ้วยเวียดนามในการกำหนดอายุหลักฐานทางโบราณคดีและศิลปะ: กรณีศึกษาลวดปูนปั้นระดับบนโบราณสถานในประเทศไทยระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-24.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.

ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

Carswell, John. Blue and White: Chinese Porcelain Around the World. London:

British Museum Press, 2000.

叶文程、罗文华《中国青花瓷器的对外交流》，《江西文物》，1990年，第02期，第66、105-111页。

宁志超《中国早期青花瓷史鉴》，上海三联书店，2008年。

董淑军《漫话洪武青花瓷》，《收藏家》，2007年，第12期，第61-66页。

古亭书屋《中国吉祥图案》，台北：众文图书。

李春芳《中国纹饰》，台北：北南天书局发行，1987年。